

УДК 342.38

Косар М.Є.¹, Саміло Г.О.²

¹ студ. гр. Ю-113 НУ «Запорізька політехніка»

² канд. юрид. наук, доц. НУ «Запорізька політехніка»

НЕТИПОВІ ФОРМИ РЕСПУБЛІК

За роллю глави держави – президента у здійсненні державної влади та управління державою президентську республіку поділяють на такі види: суперпрезидентська республіка, президентсько-монархічна республіка, президентсько-мілітарна республіка, республіка Рад, теократична республіка.

Суперпрезидентська республіка характеризується: особливою роллю глави держави; концентрацією в його руках великих повноважень; іноді, президент був головним ідеологом в державі та главою єдиної партії. Суперпрезидентська республіка характеризується домінуванням президента в системі організації державної влади. В суперпрезидентській республіці відсутній баланс гілок влади, повноваження зі здійснення державної влади в системі поділу влади зміщено на користь глави держави. Президент як глава держави, формальний і фактичний чи тільки

фактичний глава виконавчої влади, наділений такими повноваженнями, які дозволяють йому активно втручатися у сферу законодавчої влади і впливати на функціонування судової влади. До таких повноважень, зокрема, належать: право розпускати парламент; право законодавчої ініціативи; право видавати нормативно-правові акти, що мають силу закону; право одноособово призначати і звільняти з посади членів уряду, глав місцевих органів виконавчої влади і суддів; право вводити на власний розсуд надзвичайний стан тощо. Парламент і суди, зі свого боку, не мають дієвих засобів контролю за діяльністю президента. Відсутня або є номінальною посада прем'єр-міністра чи віце-президента. Практично відсутні конституційні механізми усунення президента з поста. Свої повноваження президент нерідко здійснює за відсутності розвиненої партійної системи, незалежних засобів масової інформації, громадських організацій та інших засобів контролю держави з боку громадянського суспільства. Термін «суперпрезидентська республіка» (сурогат президентської республіки, котрий у літературі отримав назву «надпрезидентської республіки») (інша назва – «жорстка президентська республіка») є поняттям загальної теорії права, в конституційному праві і в законодавчих актах не вживається. Спочатку він використовувався для характеристики форми державного правління у багатьох латиноамериканських країнах, особливо тих, де внаслідок військового перевороту встановлювалися авторитарні політичні режими. Згодом його стали використовувати також для характеристики різновиду президентської форми республіканського правління зі зміщенням владних повноважень на користь президента.

Президентсько-монархічна республіка – особливий різновид президентської форми республіканського правління, який характеризується юридичним і фактичним зосередженням усіх основних владних повноважень у руках президента. Президентсько-монархічна республіка – це форма президентського абсолютизму, коли президенти були проголошені пожиттєвими керівниками держави (Заір, Туніс, Уганда, Екваторіальна Гвінея і ін.) Як форма державного правління монархічна республіка переважає у країнах Африки, особливо тропічної її частини. У монархічній республіці президент є главою держави, главою уряду і лідером правлячої партії, яка зазвичай є єдиною легальною партією в країні. Вибори президента або не проводяться зовсім, або мають суто ритуальний характер. Президент обіймає пост глави держави невизначено тривалий час, а зміна президента відбувається в результаті політичної кризи в керівництві правлячої партії або військового перевороту. Конституційних механізмів зміщення президента з поста практично немає. Уряд формується президентом і

лише перед ним несе відповідальність. Президент наділений необмеженим правом розпуску парламенту, правом видавати декрети, що мають силу закону, вводити на власний розсуд надзвичайний і воєнний стан, одноособово призначати на посади і звільняти глав місцевих органів виконавчої влади, суддів тощо.

Президентсько-мілітарна республіка, як правило, встановлюється в державі в результаті військових переворотів. Тобто, після повалення влади в державі, створюється новий вищий орган - військова рада, її голова - лідер перевороту проголошується президентом.

Республіка Рад – різновид соціалістичної форми державного правління. Розрізняють три різновиди цієї форми: Паризьку комуни, Радянську республіку і народно-демократичну (народну) республіку, які в ідеалі виступають як державні форми диктатури пролетаріату. На сучасному етапі зберіглась в КНР, Кубі, Північній Кореї. Ознаки республіки Рад: провідна роль належить представницьким органам; поєднання політичного, господарського та культурного керівництва суспільним життям в єдиному державному механізмі, що дозволяє владі розпоряджатися усупільненими засобами виробництва, регулювати і контролювати розподіл матеріальних і духовних благ; вищі і місцеві органи влади побудовані за принципом демократичного централізму; законодавча і виконавча влада об'єднані в особі представницьких установ; керівна роль в організації державного і суспільного життя країни належить партії робітничого класу, яка визначає і направляє внутрішню і зовнішню політику держави.

Теократична республіка – це республіка в якій релігійні діячі мають вирішальний вплив на політику держави; влада в державі знаходиться в руках релігійного інституту і духовенства; важливі суспільні справи вирішуються за божественними вказівками, відповідно одкровень чи законів; світська влада підпорядкована духовній; правотворчість визначається відповідністю правових норм релігійним нормам і джерел права, визнаним в даній країні, перш за все Корану.